

Intra-familial rape – characteristics of the phenomenon

Zgwałcenie w rodzinie – charakterystyka zjawiska

Anna Więcek-Durańska

The Maria Grzegorzewska University, Institute of Psychology, Department of Clinical Adult Psychology
Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, Instytut Psychologii,
Zakład Psychologii Klinicznej Człowieka Dorosłego

Abstract

The main aim of the study was an attempt to develop and present characteristics of rapes that occurred in the family, with consideration of the modus operandi of the perpetrators according to the degree of kinship, their motivational background, the circumstances under which the acts were committed, and the psychosocial profile of the perpetrator and the victim. Moreover, an attempt was made to isolate the risk factors for intra-familial rapes, with the possibility of using them in preventive measures. The study was conducted based on empirical material from court cases in which the perpetrators of rapes were related to the victims. The research material consisted of files of criminal cases completed with a final judgment in 2015-2020. At the request of the researcher, criminal cases meeting the accepted criteria, where the male or female perpetrator of rape was a person related to the victim or a partner, were made available from the criminal departments of the courts. In the study presented here, a total of 46 intra-familial rape cases were analysed, of which 38 involve incestuous rape and 8 involve partner rape. Regardless of the type of abuse and kinship, the perpetrators were characterized by a fairly low psychosocial status (low level of education, low occupational status), addiction or alcohol abuse, personality disorders, problems with higher emotionality. Most of the acts against minors were of a substitutionary nature, the perpetrators did not show sexual preference disorders in the form of paedophilia. Alcohol abuse and personality disorders are risk factors irrespective of the cases. Impulse and emotional control deficits, deficits in understanding emotions and feelings, low self-esteem and lack of established normal male role models. A risk factor is the perpetrators' limited intellect and associated impaired social functioning: reduced critical thinking, lack of internalised social norms, elevated levels of sexual drive and limitations in the areas of impulse control and deferring gratification.

Keywords

Intra-familial rape, incest, paedophilia

Streszczenie

Głównym celem badania była próba opracowania i przedstawienia charakterystyk zgwałceń, które miały miejsce w rodzinie, z uwzględnieniem sposobu działania sprawców w zależności od stopnia pokrewieństwa, ich tła motywacyjnego, okoliczności popełnienia czynów oraz profilu psychospołecznego sprawcy i ofiary. Ponadto podjęto próbę wyodrębnienia czynników ryzyka zgwałceń rodzinnych, z możliwością ich wykorzystania w działaniach prewencyjnych. Badanie przeprowadzono, opierając się na materiale empirycznym pochodzącym ze spraw sądowych, w których sprawcami zgwałceń były osoby spokrewnione z pokrzywdzonymi. Materiał badawczy stanowiły akta spraw karnych zakończonych prawomocnym wyrokiem w latach 2015-2020. Na prośbę badacza z wydziałów karnych sądów udostępniono sprawy karne spełniające przyjęte kryteria, gdzie sprawcą lub sprawczynią zgwałcenia była osoba spokrewniona z ofiarą lub partner. W przedstawionym badaniu analizom poddano łącznie 46 spraw zgwałceń rodzinnych, z czego 38 dotyczy zgwałceń kazirodznych, a 8 zgwałceń partnerskich. Niezależnie od rodzaju nadużycia i pokrewieństwa sprawcy charakteryzowali się dosyć niskim statusem psychospołecznym (niski poziom edukacji, niski status zawodowy), uzależnieniem lub nadużywaniem alkoholu, zaburzeniami osobowości, problemami z uczuciowością wyższą. Większość czynów na szkodę małoletnich miała charakter zastępczy, sprawcy nie wykazywali zaburzeń preferencji seksualnych pod postacią pedofilii. Czynnikiem ryzyka niezależnie od spraw stanowi nadużywanie alkoholu oraz zaburzenia osobowości. Deficyty w zakresie kontroli impulsów i emocji, deficyty w zakresie rozumienia emocji i uczuć, niski poziom samooceny oraz brak utrwalonych prawidłowych wzorców męskich. Czynnikiem ryzyka jest obniżony intelekt sprawców oraz związane z tym zaburzone funkcjonowanie społeczne: obniżony krytycyzm, brak zinternalizowanych norm społecznych, podwyższony poziom popędu seksualnego i ograniczenia w sferze kontroli impulsów i odrzucania gratyfikacji.

Słowa kluczowe

zwałcenie w rodzinie, kazirodztwo, pedofilia

Introduction

Rape is one of the acts included in the catalogue of sexual offences, in the penal code identified as one of the acts against sexual freedom and morality. The literature on the subject highlights that rape is a highly socially harmful act as it violates the delicate sphere of human sexuality, the freedom to dispose of one's body and intimate life. It is noted that people with experiences of sexual abuse may suffer from trauma related to such difficult experiences. According to research, 30% of women who have experienced rape and 19% of those who have experienced sexual abuse report symptoms of post-traumatic stress disorder (PTSD) [1]. Attention is drawn to the co-occurrence of depressive or anxiety symptoms [2]. It is emphasized that untreated PTSD leads to perpetuated disturbances in emotion, cognition, body and interpersonal relationships [3]. Complex and chronic interpersonal traumas that are caused by the actions of the loved ones – parents, carers, educators and people identified as important and close are considered to be the most damaging [4]. Complex interpersonal traumas cause complex post-traumatic stress disorder, which can result in permanent changes to the personality of an individual in many aspects – basic mood, emotions, somatic functioning, consciousness, self-perception, relationships with other people, value system and self-activity [5].

Wprowadzenie

Zwałcenie jest jednym z czynów wchodzących w skład katalogu przestępstw seksualnych, w kodeksie karnym wyodrębnianym jako jeden z czynów przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że zwałcenie jest czynem wysoce szkodliwym społecznie, ponieważ narusza delikatną sferę seksualności człowieka, jego swobodę w zakresie dysponowania swoim ciałem i życiem intymnym. Zwraca się uwagę, że osoby z doświadczeniami nadużyć seksualnych mogą cierpieć na traumę związaną z tak trudnymi przeżyciami. Według badań u 30% kobiet, które doświadczyły zgwałcenia i 19% molestowania seksualnego występują objawy stresu pourazowego (PTSD) [1]. Zwraca się uwagę na współwystępowanie objawów depresji czy lękowych [2]. Podkreśla się, że nieleczone PTSD prowadzi do utrwalonych zaburzeń w sferze emocji, poznania, ciała i kontaktów interpersonalnych [3]. Jako najbardziej szkodliwe uznaje się traumy interpersonalne złożone i chroniczne, których źródłem są działania bliskich osób – rodziców, opiekunów, wychowawców i osób identyfikowanych jako ważne i bliskie [4]. Traumy interpersonalne złożone powodują złożony Zespół Stresu Pourazowego, którego skutkiem mogą być trwałe zmiany osobowości danej osoby w wielu aspektach – nastroju podstawowego, emocji, somatycznego funkcjonowania, świadomości, postrzeganiu siebie,

This article attempts to elaborate and present the characteristics of rapes that occurred in the family, with consideration of the modus operandi of the perpetrators according to the degree of kinship, their motivational background, the circumstances in which the acts were committed and the psychosocial profile of the perpetrator and the victim. In addition, an attempt was made to isolate risk factors for intra-familial rapes, with the possibility of using them in preventive measures.

The crime of rape

Rape is a common crime, which means that its perpetrator can be any person, regardless of gender, nationality or sexual orientation. It is also an intentional crime, which means that in order for the crime of rape to be committed, two elements have to be present: a specific behaviour of the perpetrator (violence, unlawful threat or deception) and an action intended to lead the victim into sexual intercourse [6]. Among the elements of the crime of rape is the lack of consent of the victim to have sexual intercourse or to undergo other acts interfering with the sexual sphere. The Polish Penal Code ('PPC') provides for two basic types and five qualified forms of the crime of rape. The basic types are stipulated in Article 197 § 1 and 2 of the PCC. The first type consists in leading the victim to sexual intercourse, while the second type consists in leading the victim to submit to another sexual act or to perform such an act. Qualified forms of rape or coercion into other sexual acts are sanctioned by the Polish Penal Code in Article 197 § 3, 4 and 5 of the PPC. In § 3, the following are listed as qualifying elements of the crime:

- acting together with another person (so-called gang rape),
- against an ascendant, descendant, adopted child, adopter, brother, or sister (so-called incestuous rape),
- using a firearm, knife, or other similarly dangerous object or incapacitating agent, or acting in any other way that directly threatens life,
- against a pregnant woman,
- recording the image or sound of the act.

§ 4 indicates that if the perpetrator commits rape against a minor under the age of 15, or if the perpetrator of the act specified in § 1-3 acts with particular cruelty or the result of this act is serious bodily harm, they are subject to a prison sentence of no less than 5 years or a life sentence.

§ 5 indicates that if the result of the act specified in § 1-4 is the death of a person, the perpetrator is subject to a prison sentence of no less than 8 years or a life sentence. According to the Polish Penal Code, all qualified types of rape are considered crimes.

relacji z innymi ludźmi, systemu wartości i aktywności własnej [5].

W niniejszym artykule podjęto próbę opracowania i przedstawienia charakterystyk zgwałceń, które miały miejsce w rodzinie, z uwzględnieniem sposobu działania sprawców w zależności od stopnia pokrewieństwa, ich tła motywacyjnego, okoliczności popełnienia czynów oraz profilu psychospołecznego sprawcy i ofiary. Ponadto starano się wyodrębnić czynniki ryzyka zgwałceń rodzinnych, z możliwością ich wykorzystania w działaniach prewencyjnych.

Przestępstwo zgwałcenia

Zgwałcenie jest przestępstwem powszechnym, co oznacza, że jego sprawcą może być każda osoba, bez względu na płeć, narodowość czy orientację seksualną. Jest to również przestępstwo umyślne, co oznacza, że aby zaistniało przestępstwo zgwałcenia muszą wystąpić ze sobą łącznie dwa elementy: określone zachowanie sprawcy (przemoc, groźba bezprawna czy podstęp) oraz działanie zmierzające do doprowadzenia ofiary do obcowania płciowego [6]. Do znamion przestępstwa zgwałcenia zalicza się brak zgody osoby pokrzywdzonej na odbycie stosunku seksualnego czy poddanie się innym czynnościom ingerującym w sferę seksualną. Polski kodeks karny (dalej k.k.) przewiduje dwa typy podstawowe oraz pięć form kwalifikowanych przestępstwa zgwałcenia. Typy podstawowe określone zostały w art. 197 § 1 i 2 k.k.. Pierwszy z nich polega na doprowadzeniu ofiary do obcowania płciowego natomiast drugi na doprowadzeniu do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności. Kwalifikowane formy zgwałcenia lub wymuszenia innych czynności seksualnych polski kodeks karny sankcjonuje w art. 197 § 3, 4 i 5 k.k.. W § 3 jako znamiona kwalifikujące przestępstwo wymienia się:

- działanie wspólnie z inną osobą (tzw. zgwałcenie zbiorowe),
- wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry (tzw. zgwałcenie kazirodzce),
- postępując się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działając w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu,
- wobec kobiety ciężarnej,
- utrwalając obraz lub dźwięk z przebiegu czynu

W § 4 wskazuje się, że jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia wobec małoletniego poniżej lat 15 lub sprawca czynu określonego w § 1-3 działa ze szczególnym okrucieństwem lub następstwem tego czynu jest ciężki uszczerbek na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 5. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1-4 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na

czas nie krótszy od lat 8 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności. Wszystkie kwalifikowane typy zgwałcenia stanowią w myśl polskiego kodeksu karnego zbrodnie.

Intra-familial rape

Intra-familial rape is not homogeneous behaviour. It encompasses various forms of perpetrator actions, different victim characteristics, and circumstances of the act. To better reflect the typology, it is worth referring to the concept of family, especially since Polish legislation does not directly define it. The concept of family most commonly used in public statistics by the Statistics Poland is based on the recommendations of Eurostat from 1998 [7]. According to this definition, a biological family consists of “two or more persons who are related as husband and wife, cohabiting partners of the opposite sex, or as parent and child”. Thus, a family includes a couple without children, a couple with one or more children, or a single parent with one or more children. Krajewski, on the other hand, indicates that such a definition includes a nuclear family, which consists only of parents and their children. We can also distinguish extended families, which include siblings, grandparents, and more distant relatives. The kinship relationship arises from biological ties and particularly pertains to siblings sharing either two common ancestors or one, cousins, and other relatives [8]. The relationship of adoption is also significant for family relations, as it creates a bond between the adopter(s) and the adopted, similar to that between a child and their parents. This bond also extends to further family connections within the adoptive family [8]. Additionally, Krajewski indicates that the relationship of affinity, which means the bond between a spouse and the relatives of the other spouse (e.g. the bond between a husband’s wife and her mother), is also significant. The relationship between spouses is very important as well. The relationship of partners, especially when they do not have common children or their relationship is not related to cohabiting and maintaining a household, escapes the traditional understanding of family. This model of relationships is increasingly common, not to mention the models of relationships between same-sex individuals, sometimes also raising children.

Marital rape

Marital rape, also referred to as partner rape, evokes strong emotions and controversy in Polish society. In the initial legal solutions in Poland (under the Penal Code of 1932), it was not possible to hold a husband criminally responsible for raping his wife, as sexual relations between spouses could not be considered prostitution. Rape was included in the part of the Penal Code concerning illicit sexual acts [9]. The change occurred with the enactment of the Penal Code of 1969, making

Zgwałcenie w rodzinie

Zgwałcenie w rodzinie nie jest zachowaniem jednorodnym. Obejmuje zróżnicowane formy działania sprawcy, inne cechy ofiary oraz okoliczności popełnienia czynu. Aby lepiej odzwierciedlić typologię warto odnieść się do pojęcia rodziny, szczególnie, że polski ustawodawca bezpośrednio jej nie definiuje. Najczęściej przyjmuje się pojęcie rodziny stosowane w statystyce publicznej przez Główny Urząd Statystyczny zgodnie z rekomendacjami Eurostatu z 1998 roku [7]. Według niej rodzina biologiczna to „dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy (*kohabitanci*) – osoby płci przeciwnej lub jako rodzic i dziecko”. Tak więc, rodzina obejmuje parę bez dzieci lub parę z jednym lub większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym lub większą liczbą dzieci. Z kolei Krajewski zwraca uwagę, że taka definicja obejmuje rodzinę małą, do której należą jedynie rodzice i dzieci. Wyodrębnić możemy też rodziny wielkie obejmujące rodzeństwo, dziadków oraz dalszych krewnych. Stosunek pokrewieństwa wynika z więzów biologicznych i dotyczy w szczególności rodzeństwa zarówno mającego dwóch wspólnych przodków, jak i jednego takiego przodka, kuzynostwa i innych krewnych [8]. Dla relacji rodzinnych ważny jest także stosunek przysposobienia, którego następstwem jest powstanie między przysposabiającym lub przysposabiającymi a przysposobionym takiej relacji, jak między dzieckiem a rodzicami, przy czym obejmuje ona także dalsze związki rodzinne w ramach rodziny adopcyjnej [8]. Ponadto Krajewski zwraca uwagę, że nie bez znaczenia jest również stosunek powinowactwa, który oznacza więź między małżonkiem a krewnymi drugiego małżonka np. łącząca męża żony i jej matkę. Bardzo ważny jest też stosunek łączący małżonków, a wyrywa się spod tradycyjnego rozumienia rodziny relacja partnerów, zwłaszcza, gdy nie mają oni wspólnych dzieci lub ich związek nie jest związany z wspólnym mieszkaniem i prowadzeniem gospodarstwa domowego. Taki model związków jest coraz częściej spotykany, nie wspominając już o modelach związków osób tej samej płci, niekiedy również wychowujących dzieci.

Zgwałcenie małżeńskie

Zgwałcenie małżeńskie określane zamiennie jako partnerskie, w polskim społeczeństwie budzi wiele emocji i kontrowersji. W początkowych rozwiązaniach prawnych w Polsce (obowiązanie kodeksu karnego z 1932 roku) nie dopuszczano możliwości pociągnięcia męża do odpowiedzialności karnej za zgwałcenie żony, ponieważ kontakty seksualne między małżonkami z istoty swojej nie mogły mieścić się w pojęciu nierządu. Zgwałcenie bowiem, znajdowało się w części kodeksu karnego doty-

marital rape an unlawful act subject to criminal liability in Poland. It was included in the category of offenses against sexual freedom [10].

Incestuous rape

Incestuous rape is most commonly associated with situations where an adult sexually abuses a child. However, it should be emphasized that incestuous relationships can have a much broader scope, considering both the age of the victim (it can be an adult) and the perpetrator. Cases where parents or grandparents experience sexual abuse from their children or grandchildren cannot be overlooked.

To systematize, a relational model of perpetration of rape within the family is presented below. It broadly outlines the family relationships between the perpetrator and the victim of abuse. The model distinguishes between marital (partner) rape and incestuous rape. It seems reasonable to further divide incestuous rape into first and second-degree acts. First-degree incestuous abuse would include, according to the definition adopted by the Family Code, direct lineage kinship between the perpetrator and the victim. We can list rapes within relationships such as parent-child and grandparent-grandchild, as well as collateral kinship in sibling relationships. As previously mentioned, the aspect where the perpetrator is a child abusing a parent or grandparent cannot be overlooked, although such situations are much rarer. Examples of such behaviour and the circumstances accompanying it will be discussed in the empirical part of this study.

Second-degree incestuous abuse would include collateral kinship in relationships such as cousins and direct and collateral affinity. The degree of closeness is usually more distant, both culturally and socially. This group also includes situations of rape by a parent's partner or the rape of a partner's child. In this case, we can also consider the possibility of reverse situations, such as rape by a daughter-in-law or son-in-law.

It should be emphasized that classifying abuse according to model II in no way diminishes the trauma or psychosocial consequences experienced by the victim. These consequences, as indicated by the literature, depend on the duration of the event, the perpetrator's method of operation, the depth of the relationship between the victim and the perpetrator, the type of sexual activity, and the injuries inflicted [6] [11] [12] [13].

Regarding the crime of intra-familial rape, it is worth noting several specific features related to the psychosocial characteristics of the perpetrator and the victim. The literature highlights that for the perpetrator, these acts are easier to commit than if they involved a stranger [8]. This is because if the victim

częstego czynów nierządnych [9]. Zmiana nastąpiła po wejściu w życie kodeksu karnego z 1969 r., tym samym w Polsce zgwałcenie w małżeństwie stało się zachowaniem bezprawnym podlegającym odpowiedzialności karnej sprawcy i zamieszczone zostało w grupie czynów przeciwko wolności seksualnej [10].

Zgwałcenie kazirodzce

Zgwałcenie kazirodzce najczęściej kojarzone jest z sytuacjami, w których dochodzi do nadużycia seksualnego osoby dorosłej względem dziecka. Podkreślić jednak należy, że relacja kazirodzka może mieć zdecydowanie szerszy charakter zarówno biorąc pod uwagę wiek ofiary (może to być osoba dorosła) jak i pod względem sprawstwa. Nie można bowiem pominąć takich spraw, gdzie nadużyć seksualnych doświadczają rodzice czy dziadkowie ze strony swoich dzieci czy wnuków.

Dla usystematyzowania poniżej zaprezentowano model relacyjny sprawstwa zgwałcenia w rodzinie. Pokazuje on szeroko określone relacje rodzinne pomiędzy sprawcą i ofiarą nadużycia. W modelu wyodrębnione zostało poza zgwałceniem małżeńskim (partnerskim) zgwałcenie kazirodzce. Zasadne wydaje się wyodrębnienie w ramach zgwałcenia kazirodzkiego podział na czyny I i II stopnia. Nadużycia kazirodzce I stopnia obejmowałyby zgodnie z definicją przyjmowaną przez Kodeks rodzinny i opiekuńczy pokrewieństwo w linii prostej pomiędzy sprawcą i ofiarą. I możemy tutaj wymienić zgwałcenia w ramach relacji: rodzic-dziecko i dziadkowie-wnuki oraz pokrewieństwo w linii bocznej w ramach relacji: rodzeństwo. Jak już wspomniano nie można pominąć aspektu, w którym to, relacja sprawstwa jest odwrócona i sprawcą nadużycia seksualnego jest dziecko wobec rodzica czy dziadków. Do sytuacji takich dochodzi zdecydowanie rzadziej. Przykłady takich zachowań i okoliczności im towarzyszące zostaną omówione w części empirycznej niniejszego opracowania.

Nadużycia kazirodzce II stopnia obejmowałyby pokrewieństwo w linii bocznej w ramach relacji: kuzynostwo oraz powinowactwo w linii prostej i bocznej. Stopień zażyłości jest najczęściej dalszy, również w odbiorze kulturowym i społecznym. W tej grupie wyodrębnione zostały również sytuacje zgwałceń przez partnera rodzica czy zgwałcenie partnera lub partnerkę swojego dziecka. Również w tym przypadku możemy mówić o możliwości sytuacji odwrotnej tj o zgwałceniu przez synową lub np. zięcia.

Podkreślić należy, że zaklasyfikowanie nadużycia według modelu II nie umniejsza w żadnym wypadku doświadczanej traumie czy psychospołecznym konsekwencjom, które zdarzenie mogło spowodować u jej ofiary. Te bowiem zależne są jak wskazuje literatura przedmiotu od czasu trwania zdarzenia, sposobu działania sprawcy, głębokości relacji łączących ofiarę ze sprawcą, rodzaju aktywności seksualnej i zadanych obrażeń [6] [11] [12] [13].

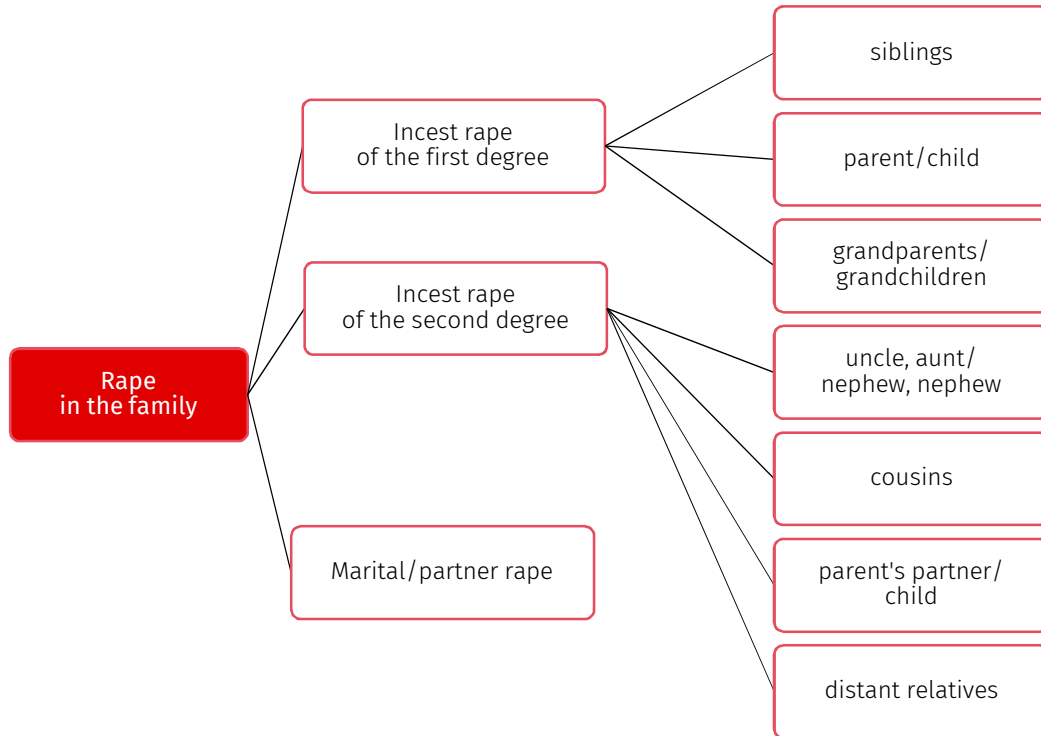
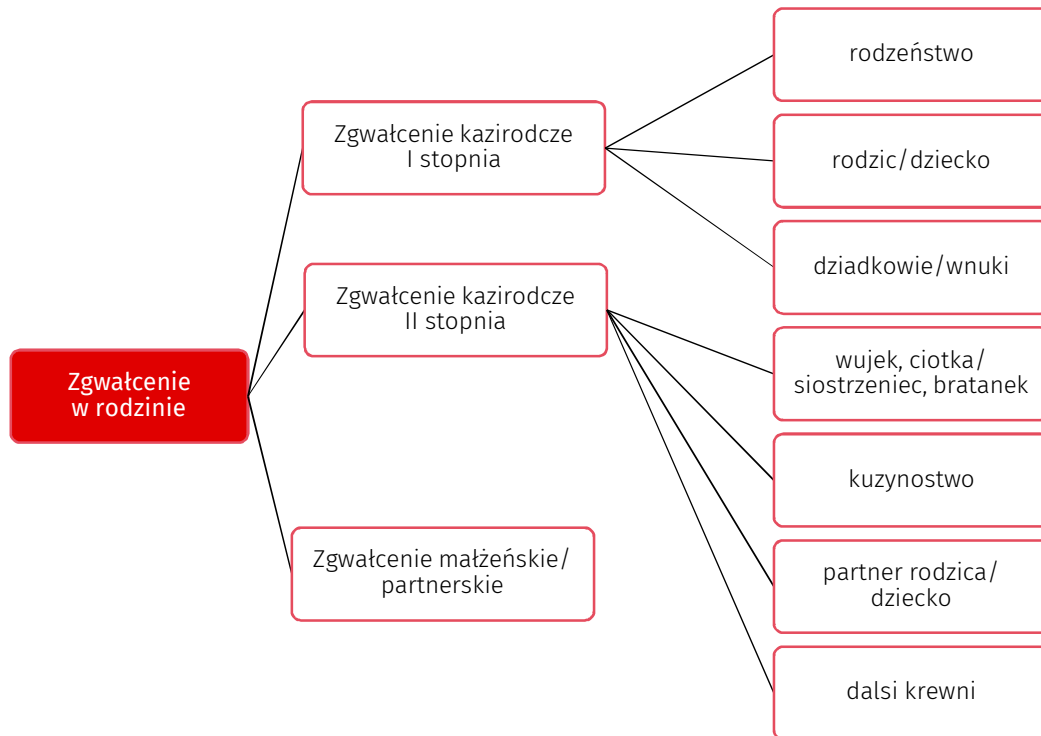

Figure 1. Model of perpetration relationships in intra-familial rape

Source: own elaboration.

Rycina 1. Model relacji sprawstwa zgwałcenia w rodzinie

Źródło: opracowanie własne.

is a wife, husband, child, or another relative, and the perpetrator lives with the victim, the victim is present at home. Consequently, the perpetrator does not even need to leave the house to commit the crime. They do not need to plan their act, choose a victim and location for the criminal behaviour, or even risk being caught in the act. It is enough for the perpetrator to use their physical, and often psychological advantage. The crime in family relationships may not only involve the victim's general rejection of sexual relations with the perpetrator, which is characteristic of rape, but also the rejection of it at a specific moment or in a particular form (marital/partner rape) or involving contacts with relatives (incestuous rape).

Intra-familial rapes may exhibit a higher dark figure compared to other cases of rape [8]. In relation to minors who are victims of sexual abuse within the family, we often encounter a dependency relationship between the victim and the perpetrator, entangling the victim in a relationship with the perpetrator. In relation to very unusual examples of abuse by children towards parents or other relatives, their genesis often involves addictions and the associated state of alcohol intoxication or intoxication with psychoactive substances, mental illness, or personality disorders.

Intra-familial child sexual abuse

As previously mentioned, sexual abuse can have long-term effects on emotional, social, and educational development, and it may be associated with the development of mental health problems later in life. Children can be victims of sexual abuse from birth. Sexual abuse that occurs within the family environment often remains hidden and is the most difficult type of abuse for children and adolescents to disclose [14]. Furthermore, it should be noted that many children and adolescents do not consider themselves victims of sexual abuse. A child may not understand what is happening or even realize that it is wrong, especially since perpetrators often try to reduce the risk of disclosure by threatening, saying that no one will believe them, or making them feel co-responsible for the abuse [15]. There are also situations where a child may experience a certain kind of physical and emotional pleasure from sexual activity with an adult. Such experiences can reinforce the child's sense of guilt and be used by the perpetrator as an argument for the child's contribution or co-responsibility for the act [13].

Odnosząc się do przestępstwa zgwałcenia w rodzinie, warto zaznaczyć kilka specyficznych jego cech związanych z psychospołecznymi cechami sprawcy i ofiary. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że dla sprawcy czyny te, są łatwiejsze do popełnienia niż gdyby miały dotyczyć osoby obcej [8]. Jest tak dlatego, że jeżeli ofiarą jest żona, mąż, dziecko lub inna osoba spokrewniona to w sytuacji, gdy sprawca zamieszkuje z ofiarą to jest ona obecna w domu, a w konsekwencji sprawca nawet nie musi z niego wychodzić, aby dopuścić się przestępstwa. Nie musi w żaden sposób planować swojego czynu, wybierać ofiarę i miejsce realizacji przestępczego zachowania, ani nawet ryzykować, że ktoś go na nim nakryje. Wystarczy, że wykorzysta swoją fizyczną, a często też psychiczną przewagę. Przestępstwo w relacjach rodzinnych może nie tylko polegać na nieakceptowaniu przez osobę pokrzywdzoną pożycia seksualnego ze sprawcą w ogóle, co jest charakterystyczne dla zgwałcenia, lecz na nieakceptowaniu go w konkretnej chwili, czy też odnośnie do konkretnej formy (zgwałcenie małżeńskie/partnerskie) czy obejmujące kontakty z osobami spokrewnionymi (kazirodzce).

Zgwałcenia rodzinne mogą wykazywać się większą niż w przypadkach innych zgwałceń ciemną liczbę [8]. W odniesieniu do osób małoletnich pokrzywdzonych nadużyciami seksualnymi w rodzinie bardzo często mamy do czynienia również z stosunkiem zależności ofiary od sprawcy, uwikłaniem ofiary w relację ze sprawcą. W odniesieniu do bardzo nietypowych przykładów nadużyć ze strony dzieci wobec rodziców czy innych osób spokrewnionych najczęściej współwystępują w ich genezie uzależnienia i związany z nimi stan upojenia alkoholowego lub odurzenia substancjami psychoaktywnymi, choroba psychiczna czy zaburzenia osobowości.

Nadużycia seksualne w rodzinie wobec dzieci

Jak już wspomniano wykorzystywanie seksualne może mieć długoterminowy wpływ na rozwój emocjonalny, społeczny i edukacyjny oraz może wiązać się z rozwojem problemów ze zdrowiem psychicznym w późniejszym życiu. Dzieci już od samego urodzenia mogą być ofiarami wykorzystywania seksualnego. Wykorzystywanie seksualne, które ma miejsce w środowisku rodzinnym, często pozostaje ukryte i jest najtrudniejszym do ujawnienia rodzajem nadużyć dla dzieci i młodzieży [14]. Ponadto należy zwrócić uwagę, że wiele dzieci i młodzieży nie uznaje się za ofiary wykorzystywania seksualnego – dziecko może nie rozumieć, co się dzieje, a nawet może nie rozumieć, że jest to złe, zwłaszcza że bardzo często sprawcy starają się zmniejszyć ryzyko ujawnienia, grożąc, mówiąc, że nikt mu nie uwierzy lub pociągając go do współodpowiedzialności za własne nadużycia [15]. Zdarzają się również sytuacje, w których dziecko może doświadczać pewnego rodzaju przyjemności fizycznej i emocjonalnej z aktywności seksualnej z dorosłym. Doświadczenia takie mogą wzmacniać poczucie winy dziecka i być wręcz wykorzystywane przez sprawcę jako argument przyznania się czy współwiny dziecka za dany czyn [13].

The literature emphasizes the need for early intervention and protection of minors from harm (including that occurring within the family). It should be noted that a child who has experienced sexual abuse may fear the perpetrator, who used coercion, threats, or some form of blackmail. The threats may concern not only the child but also their loved ones or pets. The child may develop a belief that what happened is terrible, but something even worse might happen if they tell someone. In this way, the secret becomes another source of fear. Moreover, there are situations where the victim does not feel fear towards the perpetrator. This usually occurs when the perpetrator seduces and emotionally manipulates the child, showing interest in them and their affairs to gain trust. A very common feeling that accompanies the child in such cases is guilt.

Symptoms indicative of sexual abuse of a child include pregnancy, sexually transmitted diseases, and the presence of semen in the child's body (anus, vagina, mouth). Early direct consequences of sexual violence include:

- behavioural symptoms of *acting out* (hyperactivity, aggression, impulsiveness)
- behavioural symptoms of *acting in* (regressive behaviour, psychosomatic disorders),
- emotional disorders (anxiety, depression, self-destructive behaviour),
- cognitive disorders (thinking disorders, learning difficulties),
- interpersonal disorders (conflicts, family problems, rejection of authority).

The literature emphasizes that the consequences of sexual violence are most often determined by the duration of the abuse, the nature of the relationship with the perpetrator, the type of violence – the more brutal, the stronger the reactions – and the response of the environment to the disclosed violence. It should also be highlighted that the abovementioned symptoms may be associated with various types of trauma experienced by the child, such as parental divorce, witnessing sexual acts of parents or others, exposure to pornographic materials, etc.

Among the factors characterizing the perpetrator's activity which attempt at concealing the intra-familial child sexual abuse are the following:

- frequent family relocations;
- isolation of children (and other family members) from doctors and the broader community;
- failure to register with a family doctor;
- frequent school absences;
- refusing entry to the police, social services, or not leaving children alone with specialists;
- attempts to conceal injuries or attribute them to other causes.

The presence of multiple symptoms indicates the possibility of abuse and the need for further consultation and verifica-

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, na potrzebę wczesnej interwencji i ochrony osób małoletnich przed krzywdzeniem (również tym, mającym miejsce w rodzinie). Podkreślić należy, że dziecko, które doświadczyło wykorzystania seksualnego może bać się sprawcy, który stosował wobec niego przymus, groźbę czy jakiś rodzaj szantażu. Groźby mogą dotyczyć nie tylko samego dziecka ale i jego bliskich czy posiadanych przez niego zwierząt. W dziecku może narastać przekonanie, że to co się stało jest straszne, ale jeszcze gorsze może dopiero się stać, jeśli komuś powie. W taki sposób tajemnica staje się kolejnym źródłem lęku. Bywają i takie sytuacje w których, ofiara nie odczuwa strachu przed sprawcą. Ma to miejsce najczęściej wtedy, gdy sprawca uwodzi i manipuluje emocjonalnie dzieckiem. Wykazuje zainteresowanie nim i jego sprawami, aby zdobyć zaufanie. Bardzo częstym uczuciem, które towarzyszy wtedy dziecku jest poczucie winy.

Do symptomów świadczących o nadużyciu seksualnym wobec dziecka jest: ciąża; choroba przenoszona drogą płciową oraz obecność nasienia w ciele dziecka (odbyt, pochwa, usta). Do bezpośrednich wczesnych następstw przemocy seksualnej zalicza się:

- objawy behawioralne typu *acting out* (nadpobudliwość psychoruchowa, agresywność, impulsywność)
- objawy behawioralne typu *acting in* (regresywne zachowania, zaburzenia psychosomatyczne),
- zaburzenia emocjonalne (lęki, depresja, zachowania autodestrukcyjne),
- zaburzenia poznawcze (zaburzenia myślenia, problemy w uczeniu się),
- zaburzenia interpersonalne (konflikty, problemy rodzinne, negowanie autorytetów).

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że następstwa przemocy seksualnej najczęściej są determinowane przez: czas jej trwania, rodzaj relacji ze sprawcą, rodzaj przemocy – im bardziej brutalne tym silniejsze reakcje – oraz reakcją środowiska na ujawnioną przemoc. Podkreślić również należy, że wymienione symptomy mogą być związane z różnymi rodzajami traumy, którą przeżyło dziecko jak np. rozwód rodziców, obserwowanie aktów seksualnych rodziców lub innych osób, kontakt z materiałami pornograficznymi itp.

Wśród czynników charakteryzujących działanie sprawcy, mające na celu ukrycie krzywdzenia seksualnego dziecka w rodzinie wymienia się:

- częste przeprowadzki rodziny;
- izolacja dzieci (i innych członków) w rodzinie od lekarzy i szerszej społeczności;
- niezarejestrowanie się u lekarza rodzinnego;
- częste nieobecności w szkole;
- niewpuszczenie do domu policji, pomocy społecznej lub niepozostawienie dzieci samym na sam przez specjalistów;
- próby ukrycia obrażeń lub przypisania ich innym przyczynom.

tion. Regarding child sexual abuse, Finkelhor and Browne describe its four probable effects: traumatic sexualization, a sense of betrayal, a sense of powerlessness, and stigmatization [16]. These areas have been presented graphically in figure 2.

Obecność wielu symptomów wskazuje na możliwość nadużycia i potrzebę dalszych konsultacji i weryfikacji. W odniesieniu do molestowania seksualnego dzieci Finkelhor i Browne opisują jego cztery prawdopodobne skutki i są nimi: traumatyczna seksualizacja, poczucie zdrady, poczucie bezsilności oraz stygmatyzacji [16]. Obszary te przedstawione zostały graficznie na rycinie 2.

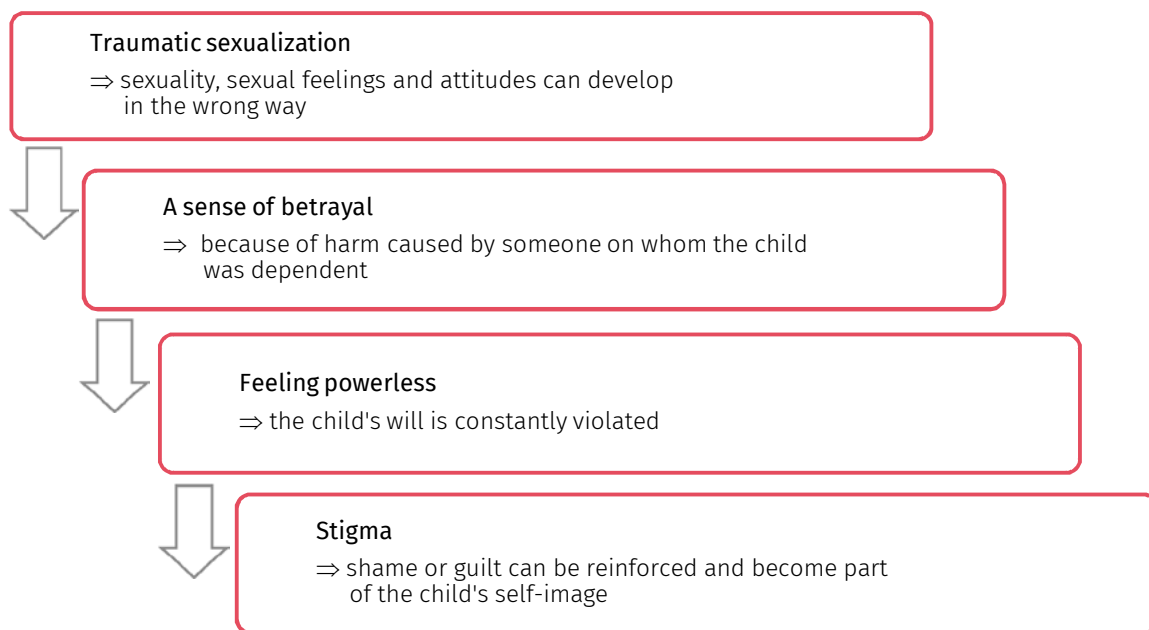
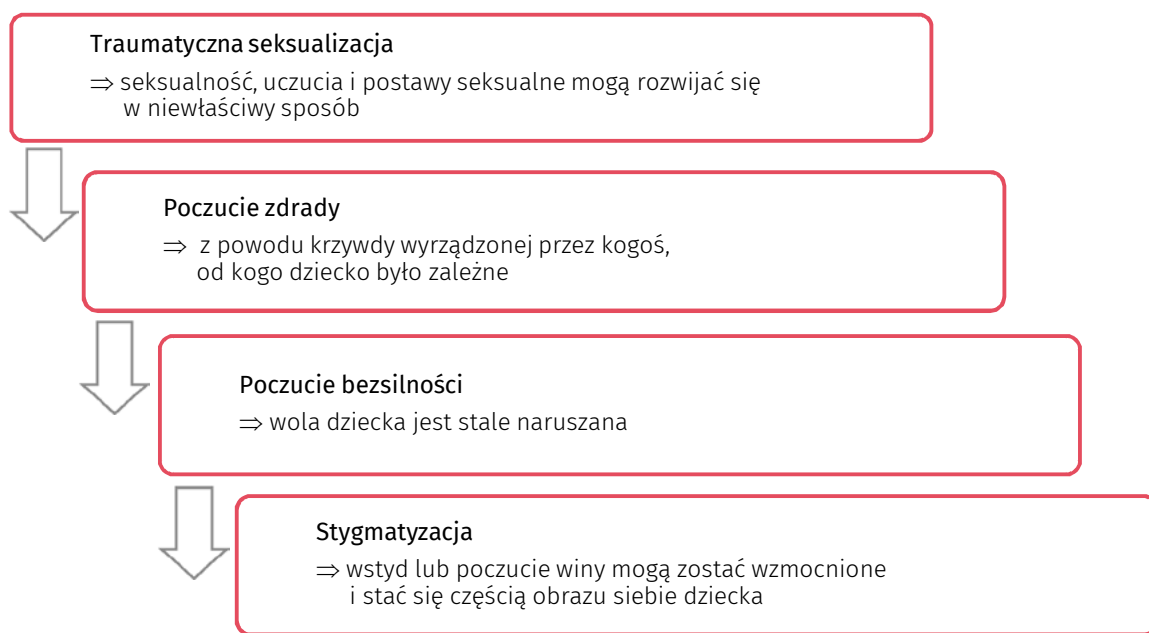

Figure 2. Consequences of child sexual abuse

Source: Own elaboration based on Finkelhor and Browne [16]

Rycina 2. Skutki nadużyć seksualnych wobec dzieci

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Finkelhor i Browne [16].

In summary, intra-familial child sexual abuse is particularly distressing, not only for minors but also for adults. It should be emphasized that the pressure to keep the abuse secret can cause victims to feel fear, isolation, and confusion, as they are involved – often against their will – in behaviour that seems socially inappropriate and initiated by trusted relatives.

Aim of the study

The main aim of the study was an attempt to develop and present characteristics of rapes that occurred in the family, with consideration of the modus operandi of the perpetrators according to the degree of kinship, their motivational background, the circumstances under which the acts were committed, and the psychosocial profile of the perpetrator and the victim. Moreover, an attempt was made to isolate the risk factors for intra-familial rapes, with the possibility of using them in preventive measures.

Method

The study was conducted based on empirical material from court cases where the perpetrators of rape were individuals related to the victims by kinship or affinity, or in a marital or cohabitation relationship. The research material consisted of criminal case files concluded with a final judgment between 2015 and 2020. The analysis included criminal case files and the documentation collected during the proceedings, including forensic psychological, sexological, and psychiatric opinions. At the researcher's request, criminal cases meeting the established criteria were made available by the criminal departments of the courts. It should be emphasized that the analysed material broadly covered the psychosocial characteristics of the perpetrators, while it was limited regarding the victimological characteristics of the victims. Information such as the victim's education, studies or employment, personality traits, and intellectual norm were not collected. Only in few cases were such details found in the files.

Results

In order to present a broader picture of the phenomenon, the obtained data and characteristics are provided from various research perspectives. The data will be presented in relation to the number of cases, with the percentages provided for illustrative purposes only. As previously mentioned, intra-familial rapes can be divided into two main groups: marital/cohabitation (partner) rape and incestuous rape. Due to the different nature of these cases, including the perpetrator's modus operandi and the victim's characteristics, partner rape cases are described separately.

Podsumowując, nadużycia seksualne, do których dochodzi w rodzinie mają szczególnie dotkliwy charakter, nie tylko dla osób małoletnich ale również dla dorosłych. Podkreślić bowiem należy, że presja zachowania tajemnicy może wywoływać u ofiar strach, poczucie izolacji i dezorientacji, ponieważ osoba jest zaangażowana – nawet wbrew swojej woli – w zachowanie, które wydaje się społecznie niewłaściwe, a zostało zainicjowane przez zaufanych krewnych.

Cel badania

Głównym celem badania była próba opracowania i przedstawienia charakterystyk zgwałceń, które miały miejsce w rodzinie, z uwzględnieniem sposobu działania sprawców w zależności od stopnia pokrewieństwa, ich tła motywacyjnego, okoliczności popełnienia czynów oraz profilu psychospołecznego sprawcy i ofiary. Ponadto podjęto próbę wyodrębnienia czynników ryzyka zgwałceń rodzinnych, z możliwością ich wykorzystania w działaniach prewencyjnych.

Metoda

Badanie przeprowadzono, opierając się na materiale empirycznym pochodzącym ze spraw sądowych, w których sprawcami zgwałceń były osoby w relacji pokrewieństwa/ powinowactwa z pokrzywdzonymi lub w relacji małżeńskiej czy konkubenckiej. Materiał badawczy stanowiły akta spraw karnych zakończonych prawomocnym wyrokiem w latach 2015–2020. Analizom podlegały akta spraw karnych i zgromadzona w nich dokumentacja z prowadzonego postępowania, w tym: opinie sądowo-psychologiczne, seksuologiczne oraz psychiatryczne. Na prośbę badacza z wydziałów karnych sądów udostępniono sprawy karne spełniające przyjęte kryteria. Podkreślić należy, że analizowany materiał w szeroki sposób obejmował psychospołeczne cechy sprawców, natomiast w odniesieniu do charakterystyk wiktymologicznych ofiar był ograniczony. Nie zbierano takich informacji jak wykształcenie ofiary, jej nauka lub zatrudnienie, cechy osobowości, norma intelektualna. Jedynie w nielicznych przypadkach w aktach znajdowały się takie informacje.

Wyniki

Aby przedstawić szerszy obraz zjawiska, uzyskane dane oraz charakterystyki przedstawiono z różnych perspektyw badawczych. Dane prezentowane będą w odniesieniu do liczby przypadków, odsetki mają jedynie charakter poglądowy. Jak już wspomniano zgwałcenia w rodzinie podzielić możemy na dwie główne grupy: zgwałcenie małżeńskie/konkubenckie (partnerskie) oraz zgwałcenie kazirodcze. Ze względu na inną specyfikę spraw, w tym sposób działania sprawcy oraz cechy ofiary, sprawy zgwałceń partnerskich wydzielono do odrębnego opisu.

The study analysed a total of 46 cases of intra-familial rape, of which 38 involved incestuous rape and 8 involved partner rape. The empirical analysis included criminal case files concluded with a final judgment and the documentation collected during the proceedings, including forensic psychological, sexological, and psychiatric opinions.

Marital/cohabitation rapes

As previously mentioned, marital/cohabitation rape is one of the sexual offenses with a very high underreporting rate. To standardize the terminology, it is worth emphasizing that marriage is defined as a legally regulated union between two individuals of opposite sexes, entered into in accordance with the applicable law. Cohabitation, on the other hand, refers to an informal relationship between two people living together without being legally recognized as a marriage. This article presents the results of empirical research considering the formalization of marital/cohabitation relationships. Whenever rape in a relationship is mentioned, it refers to both formalized and non-formalized relationships between a man and a woman. The analysed material did not include cases involving same-sex partners. Below are the characteristics of the cases submitted by the courts.

In the eight analysed cases of partner rape, seven were committed by the male partner and one by the female partner. In five cases, the relationships were marital, and in three, they were cohabitation – the couples lived together. Interestingly, in all cases of marital rape, the acts occurred multiple times, with the perpetrator's actions characterized by chronic physical, psychological, and sexual violence. The perpetrator used various forms of coercion to force the partner into sexual contact, such as threatening to take the children away in case of lack of submission, beating, or depriving the family of financial means. Rapes by the husband were also characterised by increased physical violence and brutality, with the perpetrators using other tools, such as an alcohol bottle used to imitate sexual intercourse, or hacksaw used to harm the partner. In cohabitation relationships, rapes were most often one-time occurrences and happened during time spent together. When one party withdrew consent for sexual activity or did not express it, sexual intercourse was forced.

The psychosocial analysis of partner rape perpetrators indicated that they were individuals with a relatively low level of education (four had primary education and four had vocational education). Six out of eight partner rape perpetrators were found to be alcohol-dependent, and these same perpetrators were under the influence of alcohol during the act. The same perpetrators were also diagnosed with personality disorders, including dissocial personality disorder, and in one case, a paranoid personality disorder. All examined individuals had

W przedstawionym badaniu analizom poddano łącznie 46 spraw zgwałceń rodzinnych, z czego 38 dotyczy zgwałceń kazirodczych, a 8 zgwałceń partnerskich. Analizom empirycznym podlegały akta spraw karnych zakończonych prawomocnym wyrokiem i zgromadzona w nich dokumentacja z prowadzonego postępowania, w tym: opinie sądu psychologiczne, seksuologiczne oraz psychiatryczne.

Zgwałcenie małżeńskie/konkubenckie

Jak już wspomniano zgwałcenie małżeńskie/konkubenckie jest jednym z czynów o charakterze seksualnym z bardzo wysokim niedoszacowaniem jeżeli chodzi o jego zgłaszalność. Dla usystematyzowania nazewnictwa warto podkreślić, że za małżeństwo uznaje się regulowany przez prawo związek między dwiema osobami płci odmiennej, zawarty zgodnie z obowiązującym prawem. Za konkubinatem natomiast, nieformalny związek dwóch osób, pozostających w pożyciu, bez usankcjonowania w świetle prawa jako małżeństwo. W niniejszym artykule przedstawiono wyniki badań empirycznych z uwzględnieniem rodzaju sformalizowania relacji małżeńskiej/konkubenckiej. Ilekroć jest mowa o zgwałceniu w związku odnosi się ona zarówno do relacji sformalizowanych jak i niesformalizowanych pomiędzy kobietą i mężczyzną. W omawianym materiale nie pojawiły się sprawy partnerów tej samej płci. Poniżej przedstawiono charakterystyki przesłanych spraw przez sądy.

W ośmiu analizowanych sprawach zgwałceń partnerskich, siedem miało miejsce ze strony partnera, a jedno ze strony partnerki. W pięciu przypadkach związku miały charakter małżeński a w trzech konkubencki – pary zamieszkiwały ze sobą. Co ciekawe we wszystkich sprawach zgwałceń małżeńskich do czynów dochodziło wielokrotnie, działanie sprawcy miało charakter chronicznie trwającej przemocy fizycznej, psychicznej i seksualnej. Sprawca wykorzystywał różne formy zmuszenia partnerki do kontaktów seksualnych np. groźby odebrania dzieci w przypadku braku podporządkowania, pobicia czy odebrania środków finansowych rodzinie. Zgwałcenia ze strony męża charakteryzowały się również większym nasileniem przemocy fizycznej i brutalności, sprawcy wykorzystywali inne narzędzia podczas popełniania czynu i były to np. butelka po alkoholu, wykorzystana do imitacji stosunku seksualnego, piłka do metalu wykorzystana do okaleczenia partnerki. W związkach konkubenckich zgwałcenia miały najczęściej jednorazowy charakter i dochodziło do nich podczas wspólnie spędzanego czasu. W sytuacji, w której jedna ze stron wycofywała zgodę na aktywność seksualną lub, gdy jej nie wyrażała dochodziło do wymuszenia stosunku seksualnego.

Analiza psychospołeczna sprawców zgwałceń partnerskich wskazała, że były to osoby o dość niskim poziomie wykształcenia (cztery osoby – podstawowe oraz cztery – zasadnicze zawodowe). U sześciu na ośmiu sprawców zgwałceń partnerskich stwierdzono uzależnienie od alkoholu i ci sami sprawcy pod-

normal intellectual functioning, and during the act, only one had slightly diminished responsibility, while the others were compos mentis. Only one perpetrator of partner rape had a prior criminal record, but it was not related to sexual crimes or domestic violence. A characteristic feature of the perpetrators' actions was the attempt to portray their partners in a negative light, as addicts or women leading promiscuous lives outside the relationship.

The victims had more diverse educational backgrounds than the perpetrators (2 with primary education, 1 with vocational education, and 4 with secondary education). Five out of eight victims were under the influence of alcohol during the incident, but it should be noted that only one person was alcohol-dependent. The remaining victims were deliberately intoxicated by the perpetrator (partner). Regarding marital rapes, their duration, as previously mentioned, was significantly longer than in less formalized relationships. Women experienced violence (including multiple rapes) for 4 to 8 years. Below are descriptions of examples of partner rape cases.

[... Male (29 y.o.) in a partner relationship with the victim for about half a year. In a formal marital relationship, with primary education, alcohol-dependent. The act committed under the influence of alcohol. Previously convicted for criminal acts against health and life as well as property. Intellect within the norm, diagnosed with personality disorders (dissocial personality). The victim is a 19-year-old female in a non-formal relationship with the perpetrator, healthy, under the influence of alcohol during the act. The rape occurred after a social gathering with mutual friends of the couple. Both had consumed alcohol. The male was walking the female home, proposed sexual intercourse on the way, when the female refused, he beat and raped her leaving her naked and unconscious in the street ...]

[... Male (45 y.o.) in a marital relationship with the victim for 12 years. Vocational education, intellect within the norm, according to psychological examinations, personality disorders of organic origin diagnosed, alcohol-dependent. Sexual violence (rapes) occurred regularly throughout the 8 years of marriage. The male declares jealousy of his partner, suspects her of infidelity. The first instances of physical and sexual violence occurred approximately 4 years after the marriage contraction. During this time, after returning to work from parental leave, the partners noticed a deterioration in their intimate relationship, which both partners attributed to different events. The male associated the deterioration with his wife's infidelity and her return to work, while the female linked it to his excessive alcohol consumption and attempts at physical intimacy in such a state. In response to his wife's refusal of sexual contact, the male forced her into sexual intercourse.. Over time, these encounters became increasingly brutal, resulting in injuries. The incident was reported in a situation of severe physical violence, with numerous bruises and injuries ...]

czas czynu byli pod jego wpływem. Również u tych samych sprawców rozpoznano zaburzenia osobowości i były to: osobowość dysocjalna, a w jednym przypadku nieprawidłowa typu paranoicznego. Wszyscy badani intelekt mieli w normie, a podczas popełnionego czynu tylko jeden miał w stopniu nieznacznym ograniczoną poczytalność, pozostali byli poczytali. Tylko jeden sprawca zgwałcenia partnerskiego uprzednio był karany, nie był to jednak czyn związany z przestępczością seksualną ani przemocą w rodzinie. Cechą charakterystyczną działań sprawców była próba przedstawienia swoich partnerek w negatywnym świetle, jako osoby uzależnione, kobiety, które prowadzą rozwiązłe życie seksualne poza związkiem.

Osoby pokrzywdzone charakteryzowały się bardziej zróżnicowanym wykształceniem niż sprawcy (2 – podstawowe, 1 zasadnicze zawodowe oraz 4 średnie). Pięć na osiem ofiar podczas zdarzenia było pod wpływem alkoholu, lecz tutaj należy podkreślić, że tylko jedna osoba była uzależniona od alkoholu. Pozostałe ofiary zostały świadomie wprowadzone przez sprawcę (partnera) w stan odurzenia. W odniesieniu do zgwałceń małżeńskich czas ich trwania jak już wspomniano był zdecydowanie dłuższy niż w zgwałceniach, w relacjach mniej sformalizowanych. Kobiety doświadczały przemocy (w tym wielokrotnych zgwałceń) od 4 do 8 lat. Poniżej zaprezentowano opisy przykładów przypadków zgwałcenia partnerskiego.

[... Mężczyzna (29 l.) w relacji partnerskiej z pokrzywdzoną od około pół roku. Formalnie w związku małżeńskim, o wykształceniu podstawowym, uzależniony od alkoholu. Czyn popełniony pod wpływem alkoholu. Uprzednio karany za czyny przeciwko życiu i zdrowiu oraz mieniu. Intelpekt w normie, stwierdzono zaburzenia osobowości (osobowość dysocjalna). Pokrzywdzona to kobieta, w wieku 19 lat. W relacji nieformalnej ze sprawcą, zdrowa, podczas zdarzenia pod wpływem alkoholu. Do zgwałcenia doszło po spotkaniu towarzyskim, gdzie para spędzała czas ze wspólnymi znajomymi. Oboje spożywali alkohol. Mężczyzna odprowadzał kobietę do jej domu, podczas drogi zaproponował uprawianie seksu, gdy kobieta odmówiła pobił ją i zgwałcił, pozostawiając nagą i nieprzytomną na ulicy ...]

[... Mężczyzna (45 l.) w związku małżeńskim z pokrzywdzoną od 12 lat. Wykształcenie zasadnicze zawodowe, intelekt w normie, według badań psychologicznych stwierdzone zaburzenia osobowości o podłożu organicznym. Mężczyzna uzależniony od alkoholu. Do zachowań o charakterze przemocy seksualnej (zgwałceń) dochodziło regularnie od 8 lat trwającego małżeństwa. Mężczyzna deklaruje zazdrość o partnerkę, podejrzewa ją o niewierność. Do pierwszych zachowań przemocy fizycznej i seksualnej doszło około 4 lata po zawarciu związku małżeńskiego. Partnerka w tym czasie, po urlopie wychowawczym wróciła do pracy, pogorszeniu uległy relacje intymne w małżeństwie, które oboje partnerzy łączyli z innymi wydarzeniami. Mężczyzna ze zdradami żony i podjęciem przez nią pracy zawodowej, kobieta z nadmiernym spożywaniem przez męża alkoholu i próbach zbliżania się fizycznego w takim stanie. Mężczyzna wobec odmów żony na kontakt seksualny doprowadzał

siłą do współżycia. Kontakty te z czasem stały się coraz brutalniejsze i w ich wyniku dochodziło do urazów. Do zgłoszenia zdarzenia doszło w sytuacji drastycznej fizycznej przemocy, licznych zasinień ciała i okaleczeń ...]

Incestuous rapes

As it has already been mentioned, incestuous rape is a diversified phenomenon. Depending on the relationship between the perpetrator and the victim (degree of kinship), different profiles and methods of action can be distinguished. Rapes within the family classified as incestuous due to the relationship of the victim with the perpetrator have been listed below.

Table 1. Incestuous rape according to the degree of family relationship

Degree of family relationship	Number of investigated cases (n)
Father/stepfather	14
Brother	9
Uncle	5
Cousin	3
Daughter/son	3
Grandfather	2
Distant relative	2
TOTAL	(N) 38

The most frequent among the perpetrators of rape were fathers (included in this category are 2 stepfathers). Proportionately, every third intra-familial rape was committed by a father against his minor daughter. Every fourth act was committed among siblings, in all the cases by an elder brother against a younger sister (minor). The third group as for the frequency were uncles, who in the majority of analysed cases directed their sexual behaviour at their sisters' daughters. The involvement of grandparents, distant relatives, and cousins remained at a similar level. In all these acts, the perpetrators were men, and the victims of the rapes were minor girls.

Within the analysed group, three cases were identified where the male perpetrators (one case) or the female perpetrators (two cases) were adult children, and they acted to the detriment of their parents. In one case, the father, and in two cases, the mother.

Zgwałcenie kazirodzce

Jak już wspomniano zgwałcenie kazirodzce jest zjawiskiem zróżnicowanym. W zależności od tego kim jest sprawca dla ofiary (stopień pokrewieństwa) tym wyróżnić można inny profil i sposób jego działania. Poniżej wyszczególniono sprawy zgwałceń w rodzinie, zakwalifikowanych jako kazirodzce ze względu na relację ofiary ze sprawcą.

Tabela 1. Zgwałcenie kazirodzce według stopnia relacji rodzinnej

Stopień relacji rodzinnej	Liczba zbadanych spraw (n)
Ojciec/ojczym	14
Brat	9
Wujek	5
Kuzyn	3
Córka/syn	3
Dziadek	2
Dalszy krewny	2
OGÓŁEM	(N) 38

Najczęściej wśród sprawców zgwałceń w rodzinie pojawiali się ojcowie (w tym w tej kategorii 2 ojczymów), proporcjonalnie co trzecie zgwałcenie w rodzinie dokonane zostało przez ojca na swojej małoletniej córce. Co czwarty czyn miał miejsce wśród rodzeństwa, we wszystkich przypadkach ze strony starszego brata wobec młodszej siostry (małoletniej). Trzecią co do częstości grupą byli wujkowie, w większości analizowanych przypadków mężczyźni kierowali swoje zachowania seksualne wobec córek swoich sióstr. Na zbliżonym poziomie utrzymywał się udział czynów ze strony dziadków, dalszych krewnych oraz wśród kuzynostwa. We wszystkich tych czynach sprawcami byli mężczyźni, a ofiarami zgwałceń małoletnie dziewczęta.

W ramach analizowanej grupy wyodrębniono trzy sprawy, w których sprawcami (1 przypadek) bądź sprawczyniami (2 przypadki) były dorosłe dzieci i działały one na szkodę swoich rodziców. W jednym przypadku ojca i w dwóch przypadkach matki.

Psychosocial characteristics of incestuous rapes perpetrators

Fathers

As previously mentioned, rapes by male guardians were the most common, with father-daughter biological relationships dominating. Men who committed rapes against their minor daughters were in good health. Most often, these were men aged 35 to 55 years (age at the time of the act). The onset of abuse was typically recorded between the ages of 35 and 40. All were found to have personality disorders (characteropathy, dissociative personality disorder, sociopathic personality disorder). Only three were diagnosed with sexual preference disorders in the form of paedophilia. The remaining individuals committed acts of paedophilia due to easy access to minors, facilitated by personality disorders, lack of higher emotionality, and alcohol addiction. In terms of the perpetrators' intellect, one was found to have mild intellectual disability, three were indicated by experts to have a low level of the norm (borderline intellectual norm), and the rest had normal intellect. Their education was either primary or vocational.

The vast majority of acts (12) were of repetitive nature, with only two cases being one-time events. Although, due to their disclosure by third parties (the child sought help), it cannot be excluded that they would have repeated. The perpetrator's modus operandi was similar to other repetitive acts. The perpetrator's actions were characterized by direct physical force to overcome the victim's resistance, restraining, and threatening to cause harm. Additionally, the perpetrators used emotional blackmail against the child, threatening to disclose information about the sexual contacts to the other parent. Threats or restrictions on social contacts, or taking away the child's access to the phone or internet, were common. In individual cases (two out of fourteen) dangerous tools were used during the rape. In both cases, the aim was to intimidate the victim and force submission, using a pocket knife and a crowbar. In most cases, the victims behaved passively, crying and begging the perpetrator – their father – to stop. As previously mentioned, most acts were repetitive. The victims exhibited symptoms of learned helplessness. In extreme cases, sexual harassment lasted for 8 years. The first rape occurred when the girl was 8 years old. Over the next 8 years, the sexual abuse by the father was consistent.

In all the cases analysed, the victims were girls (daughters). The victims of the incidents were sober, which seems obvious due to their age and the circumstances of the events. The average age at which sexual abuse of a child begins is around 8 years. Interestingly, reports from mothers were relatively rare (only in two out of 14 cases). Typically, disclosures were made by non-family members (such as a teacher, counsellor, friend, and her parents) or by distant relatives. The case files contained scant information about the father's relationship with the mother, but where this was established, it indicated that

Psychospołeczna charakterystyka sprawców zgwałceń kazirodczych

Ojcowie

Jak już wspomniano, zgwałcenia ze strony męskich opiekunów były najczęstsze, w tym dominowały relacje biologicznego pokrewieństwa ojciec – córka. Mężczyźni dopuszczających się zgwałceń swoich małoletnich córek charakteryzowali się dobrym stanem zdrowia. Najczęściej byli to mężczyźni w wieku od 35 do 55 lat (wiek w chwili czynu). Przy czym czas rozpoczęcia nadużycia notowano średnio na 35-40 rok życia. U wszystkich stwierdzono zaburzenia osobowości (charakteropatia, osobowość dysocjalna, osobowość socjopatyczna). Tylko u trzech zdiagnozowano zaburzenia preferencji seksualnych pod postacią pedofilii. Pozostali czynów pedofilnych dopuszczali się ze względu na łatwość dostępu do małoletnich, sprzyjały temu zaburzenia osobowości, brak uczuciowości wyższej oraz uzależnienie od alkoholu. W odniesieniu do intelektu sprawców, u jednego stwierdzono niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim, u trzech biegli wskazali na niski poziom normy (granica normy intelektualnej), u pozostałych intelekt mieścił się w normie. Wykształcenie podstawowe lub zasadnicze zawodowe.

Zdecydowana większość czynów (12) miała charakter powtarzalnych w czasie zachowań, zaledwie w dwóch przypadkach były to zdarzenia jednorazowe. Choć w związku z ich ujawnieniem przez osoby trzecie (dziecko zgłosiło się po pomoc), nie można wykluczyć, że doszło by do ich powtórzenia. Schemat działania sprawcy był bowiem zbliżony jak w innych czynach powtarzalnych. Działanie sprawcy charakteryzowało się bezpośrednią siłą fizyczną, w celu przełamania oporu ofiary, przytrzymywanie oraz groźenie wyrządzeniem krzywdy. Ponadto sprawcy stosowali szantaż emocjonalny wobec dziecka, grożąc ujawnieniem drugiemu rodzicowi informacji o kontaktach seksualnych. Częste były groźby lub ograniczanie kontaktów społecznych czy odbieranie dziecku dostępu do telefonu czy internetu. W pojedynczych przypadkach (dwa na czternaście) zdarzały się sytuacje użycia niebezpiecznych narzędzi podczas zgwałcenia. W obu przypadkach miało to na celu zastraszenie ofiary i wywołanie jej podporządkowania i były to: scyzoryk oraz łom. W większości spraw ofiary zachowywały się biernie, płacząc i prosząc sprawcę – ojca o odstąpienie od czynu. Większość czynów jak już wspomniano miała charakter powtarzalny. U ofiar można zaobserwować symptomy wyuczonej bezradności. W skrajnych przypadkach molestowanie trwało 8 lat, do pierwszego zgwałcenia doszło, gdy dziewczynka miała 8 lat. Przez następne osiem, nadużycia ze strony ojca miały charakter systematycznego współżycia seksualnego.

We wszystkich analizowanych sprawach ofiarami były dziewczynki (córki). Osoby pokrzywdzone podczas zdarzeń były trzeźwe, co wydaje się oczywiste ze względu na ich wiek i okoliczności czynów. Średni wiek pojawienia się nadużyć seksualnych wobec dziecka to około 8 lat. Co ciekawe do zgłoszenia

the relationship was dysfunctional. The mother was an absent figure, both for her partner and for the children. Often staying away from home, such as working abroad or being away for many hours. In one case, the person was mentally ill. Being aware of the child abuse but not reacting. Three daughters were consistently raped in the family, not only by the father but also by his friends. The following is a description of cases of rape by fathers.

[... Male aged 37 years. In a relationship, file documentation shows that he premeditated a relationship with a woman with an intellectual disability in order to have children with her and constant access to a sexual object. Male with vocational education, intellect normal. Generally physically healthy. The man was diagnosed with a dissocial personality with sexual preference disorder in the form of paedophilia and zoophilia and a tendency to abuse alcohol. It emerged from the history that the man himself had experienced sexual abuse as a young boy from an older colleague. During the pending case, information was obtained that child sexual abuse had been taking place since the man was 12 years old. While in prison, he had sexual relations with fellow inmates ...]

[... Male aged 47 years, primary education, normal intellect. Alcohol addict with abnormal personality traits. Conflicting sexual and psychiatric opinions regarding the diagnosis of sexual preference disorder in the form of paedophilia. The man led three girls into sexual intercourse, including his minor daughter and her two female friends. The man acted in a premeditated manner, gradually led to the establishment of a relationship with the minors and to build trust with their parents. The children were often left in the care of the man, and they spent time together on attractive activities. The man gradually introduced physical contact with the children, offering the girls small amounts of money in return, which they could then spend on sweets and ice cream ...]

Siblings

The second most frequent group of perpetrators of incestuous rapes were brothers. Acts by biological siblings predominated, with one in three acts occurring among step-siblings. In all cases, the perpetrators were older brothers and the victims were minor girls on average between 6 and 10 years of age. The psychosocial analysis revealed that the perpetrators were most often around 20 years old on average (16 -24). There are indications in the case files that already before the incestuous rape there had been sexual abuse by the perpetrator against

ze strony matek dochodziło stosunkowo rzadko (zaledwie w dwóch przypadkach na 14). Zazwyczaj ujawnienia dokonywały osoby obce (nauczyciel, pedagog, przyjaciółka i jej rodzice) lub osoby w dalszej linii pokrewieństwa. Akta spraw zawierały szczerkowe informacje dotyczące relacji ojca z matką, tam gdzie udało się to ustalić wskazywało, że były one nieprawidłowe. Matka była osobą nieobecną, zarówno dla partnera jak i dla dzieci. Często przebywająca poza domem np. poprzez wyjazd do pracy za granicę, czy pozostająca poza domem przez wiele godzin lub w jednym przypadku, była to osoba chora psychicznie. Posiadająca wiedzę nt. molestowania dzieci, lecz niereagująca. W rodzinie systematycznie gwałcone były trzy córki, nie tylko przez ojca ale i przez jego przyjaciół. Poniżej przedstawiono opis przypadków zgwałceń dokonanych przez ojców.

[... Mężczyzna w wieku 37 lat. W związku, z dokumentacji aktowej wynika, że z premedytacją związał się z kobietą niepełnosprawną intelektualnie aby mieć z nią dzieci i stały dostęp do obiektu seksualnego. Mężczyzna z wykształceniem zasadniczym zawodowym, intelekt w normie. Ogólnie zdrowy fizycznie. U mężczyzny stwierdzono osobowość dysocjalną z zaburzeniami preferencji seksualnych pod postacią pedofilii i zoofilii oraz skłonność do nadużywania alkoholu. Z wywiadu wynikało, że mężczyzna jako mały chłopiec sam doświadczył molestowania seksualnego ze strony swojego starszego kolegi. Podczas toczącej się sprawy uzyskano informacje, że do nadużyć seksualnych wobec dzieci dochodziło odkąd mężczyzna skończył 12 lat. Podczas pobytu w zakładzie karnym utrzymywał kontakty seksualne z współosadzonymi ...]

[... Mężczyzna w wieku 47 lat, wykształcenie podstawowe, intelekt w normie. Uzależniony od alkoholu, z cechami osobowości nieprawidłowej. Sprzeczne opinie seksuologiczne i psychiatryczne w zakresie rozpoznania zaburzeń preferencji seksualnych pod postacią pedofilii. Mężczyzna doprowadził trzy dziewczynki do obcowania płciowego, wśród nich była jego mała córka oraz jej dwie koleżanki. Mężczyzna działał w przemyślany sposób, stopniowo doprowadził do zawiązania relacji z małoletnimi oraz do zbudowania zaufania u ich rodziców. Dzieci pozostawały często pod opieką mężczyzny, wspólnie spędzali czas na atrakcyjnych aktywnościach. Mężczyzna stopniowo wprowadzał kontakt fizyczny z dziećmi, oferując dziewczynkom w zamian drobne kwoty, które następnie mogły przeznaczać na słodycze i lody ...]

Rodzeństwo

Drugą co do częstości grupą sprawców zgwałceń kazirodycznych byli bracia. Dominowały czyny ze strony biologicznego rodzeństwa, co trzeci czyn miał miejsce wśród rodzeństwa przyrodniego. We wszystkich przypadkach sprawcami byli starsi bracia, a ofiarami małoletnie dziewczynki w wieku średnio w wieku 6-10 lat. Analiza psychospołeczna wykazała, że sprawcy najczęściej byli średnio w wieku około 20 lat (16 -24). W aktach spraw pojawiają się informacje, że już przed zgwałceniem kazirodycznym dochodziło do nadużyć seksualnych ze strony sprawcy

minors (at school, at camps, while in a foster care facility). The first acts were not always directed towards siblings. The perpetration of the acts was characterised by the lack of use of tools to commit them. The actions were in the nature of physical extortion and in most cases occurred repeatedly. Such actions continued until they were disclosed by the victim or another person. In isolated cases (two) they were of a one-time nature due to the speed of the disclosure of the rape.

The perpetrators were most often single men, not currently in relationships. None had a sexual preference disorder in the form of paedophilia, so it can be concluded that they were substitutionary activities. One was confirmed to have a mild intellectual disability (he was a 16-year-old male), who committed the rape at the instigation of his friend. The perpetrators lured the 6-year-old sister of one of them into the utility room where the act took place. All perpetrators were characterised by personality disorders (dissocial personality was mostly diagnosed). In addition, the experts indicated increased egocentrism and a reduced ability to understand social norms. None of the acts were committed by the perpetrator under the influence of alcohol. Disclosure of the acts and reporting them to the law enforcement authorities was most often done by the mothers.

[... Male, aged 26, single, childless. No addictions. Previously convicted of an offence against sexual freedom of morals (sexual intercourse with a minor), no sexual preference disorder in the form of paedophilia. The man cohabited with his mother and two younger sisters. As a teenager, he caused behavioural problems and, as a result, was placed in a sociotherapeutic facility. After returning home from the institution, he raped his sister in the absence of his mother ...]

[... Male aged 19, single, lower secondary education, moderate intellectual disability. Found to have organic CNS damage as a result of the accident, lack of critical thinking, insight and impulsivity. He abuses alcohol. He committed the rape of his 12-year-old half-sister while they were alone in the flat. The case was reported to law enforcement authorities by the girl's concerned aunt ...]

Uncles

The third most common group of perpetrators were uncles. In all cases they were men. Mostly aged between 19 and 27 years, single men. Also in all cases they were related to the mothers of the abused children. The men remained in close contact with the sisters and their children, were involved in helping to look after the children, spent their free time with them, also in the absence of the parents. A bond was developed between the child and the perpetrator (at least until the abuse). The age of the victims ranged from 3 to 6 years. The sexual abuse occurred while they were playing together, being physically active. The action of the perpetrator was deliberate and long-

wobec małoletnich (w szkole, na koloniach, podczas pobytu w placówce wychowawczej). Pierwsze czyny nie zawsze kierowane były wobec rodzeństwa. Dokonanie czynów charakteryzowało się brakiem użycia narzędzi w celu ich popełnienia. Działania miały charakter fizycznych wymuszeń i w większości przypadków dochodziło do nich wielokrotnie. Działania takie trwały do momentu ich ujawnienia przez ofiarę lub inną osobę. W pojedynczych przypadkach (dwa) miały one jednorazowy charakter ze względu na szybkość ujawnienia zgwałcenia.

Sprawcy najczęściej to kawalerowie, nieprzebywający aktualnie w związkach. U żadnego nie stwierdzono zaburzeń preferencji seksualnych pod postacią pedofilii, wnioskować można więc, że miały one charakter działań zastępczych. U jednego potwierdzono niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim (był to mężczyzna 16 lat), który zgwałcenia dopuścił się pod namową swojego kolegi. Sprawcy zwabili 6 letnią siostrę jednego z ich do pomieszczeń gospodarczych, gdzie doszło do czynu. Wszyscy sprawcy charakteryzowali się zaburzeniami osobowości (stwierdzano najczęściej osobowość dyssocjalną). Ponadto biegli wskazywali na wzmożony egocentryzm oraz obniżoną umiejętność rozumienia norm społecznych. Żaden z czynów nie został popełniony przez sprawcę pod wpływem alkoholu. Do ujawnienia czynów i do zgłoszenia ich organom ścigania dochodziło najczęściej ze strony matek.

[... Mężczyzna w wieku 26 lat, kawaler, bezdzietny. Bez uzależnień. Wcześniej skazany za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej obyczajności (obcowanie płciowe z małoletnią), nie stwierdzono zaburzeń preferencji seksualnych pod postacią pedofilii. Mężczyzna zamieszkiwał wspólnie z matką oraz dwiema młodszymi siostrami. Jako nastolatek sprawiał problemy wychowawcze, w związku z czym został umieszczony w placówce socjoterapeutycznej. Po powrocie do domu z placówki, pod nieobecność matki dokonał zgwałcenia siostry ...]

[... Mężczyzna w wieku 19 lat, kawaler, wykształcenie gimnazjalne, niepełnosprawny intelektualnie w stopniu umiarkowanym. W wyniku wypadku stwierdzone organiczne uszkodzenia OUN, brak krytycyzmu, wglądu w siebie i impulsywność. Nadużywa alkoholu. Dokonał zgwałcenia swojej przyrodniej 12 letniej siostry podczas, gdy sami przebywali w mieszkaniu. Sprawę organom ścigania zgłosiła zaniepokojona ciotka dziewczynki ...]

Wujkowie

Trzecią co do częstości występującą grupą sprawców byli wujkowie. We wszystkich przypadkach byli to mężczyźni. Najczęściej w wieku pomiędzy 19 a 27 lat, kawalerowie. Również we wszystkich przypadkach byli oni spokrewnieni z matkami molestowanych dzieci. Mężczyźni pozostawali w bliskich kontaktach z siostrami i ich dziećmi, angażowali się w pomoc w opiece nad dziećmi, spędzali z nimi swój wolny czas, również pod nieobecność rodziców. Pomiedzy dzieckiem a sprawcą rozwinęta była więź (przynajmniej do momentu nadużycia). Wiek ofiar wahał się w granicach 3 do 6 lat. Do nadużyć seksualnych dochodziło podczas wspólnej zabawy, aktywności fizycznej.

term in nature. It was directed most often against girls; in the cases analysed, boys accounted for a proportion of 1 to 4. As has already been mentioned, men most often abused the offspring of their sisters. Only in one case the person abused was the brother's son.

[... Male, 27, masturbated in front of his sister's daughters, had the girls record the activity and later watched pornographic material with them. While doing so, he asked the girls if they 'enjoyed it', encouraged them to have physical contact in the future ...]

[... Male, aged 18, single, with primary education, mild intellectual disability. Abnormal personality found. No addictions. He committed acts against his brother's children. Children aged 5 and 12. Initially, the man forced the 5 year old boy to perform oral intercourse for several months, and then for about 2 months he raped the girl on a daily basis tying her hands with a rope at the time. Due to his disability, the man was in the care of his brother and lived with him. At the time of the acts, he had a severely impaired mental capacity ...]

Rape of a parent by a child

In the group of cases analysed, there were instances of rapes committed by children against their parents. In two cases the perpetrators were daughters and in one case the perpetrator was a son. One act was rape of the mother by the daughter, one rape of the mother by the son and one rape of the father by the daughter. All cases differed in the specifics and circumstances of the acts committed. What they had in common was the high level of demoralisation of the perpetrators. All acts were committed under the influence of alcohol and were accompanied by a non-sexual motive for the act. The women committed the rapes together with their partners, actively participated during the rape by forcing the parent (mother or father to have physical contact). The behaviour was in the nature of retaliation against a parent. In both cases, the victims consumed alcohol together with the perpetrators. There were arguments during an alcohol binge. The rape of the mother by the son was of a slightly different nature and course. The perpetrator is a person with a diagnosis of alcohol dependence, under the influence of which there had already been aggressive behaviour towards the mother. The rape was also preceded by an argument related to the perpetrator's alcohol abuse. The case file showed that the woman feared for her life and health. The room in which she slept had additional locks. In all cases, the perpetrators treated sexual contact with the parent or coercion into such contact as a form of retaliation and humiliation.

Działanie sprawcy miało charakter przemyślany i długofalowy. Skierowane było najczęściej wobec dziewczynek, w analizowanych sprawach chłopcy stanowili proporcję 1 do 4. Jak już wspomniano mężczyźni najczęściej dopuszczali się nadużyć wobec potomstwa swoich siostr. Tylko w jednym przypadku osoba pokrzywdzoną był syn brata.

[... Mężczyzna 27 lat onanizował się przed córkami swojej siostry, kazał dziewczynkom nagrywać czynność, a później wspólnie z nimi oglądał materiały pornograficzne. Wypytywał przy tym dziewczynki czy „podało im się”, zachęcał je do kontaktu fizycznego w przyszłości...]

[... Mężczyzna w wieku 18 lat, kawaler, z wykształceniem podstawowym, niepełnosprawny intelektualnie w stopniu lekkim. Stwierdzono osobowość nieprawidłową. Brak uzależnień. Dokonał czynów na szkodę dzieci swojego brata. Dzieci w wieku 5 i 12 lat. Początkowo przez kilka miesięcy mężczyzna zmuszał 5 letniego chłopca do współżycia oralnego, a później przez około 2 miesiące gwałcił codziennie dziewczynkę wiążąc jej wtedy sznurem ręce. Mężczyzna z racji na swoją niepełnosprawność przebywał pod opieką brata i wspólnie z nim zamieszkiwał. Podczas czynów miał ograniczoną poczytalność w stopniu znacznym ...]

Zgwałcenie rodzica przez dziecko

W analizowanej grupie spraw pojawiły się przypadki zgwałceń dokonanych przez dzieci na szkodę swoich rodziców. W dwóch przypadkach sprawczyniami były córki oraz w jednym przypadku sprawcą był syn. Jeden czyn było to zgwałcenie matki przez córkę, jeden zgwałcenie matki przez syna oraz jeden zgwałcenie ojca przez córkę. Wszystkie przypadki różniły się specyfiką i okolicznościami popełnienia czynów. To co je łączyło to wysoki poziom demoralizacji sprawców. Wszystkie czyny zostały popełnione pod wpływem alkoholu i towarzyszył im pozaseksualny motyw czynu. Kobiety zgwałceń dokonały wspólnie ze swoimi partnerami, aktywnie uczestniczyły podczas zgwałcenia przymuszając rodzica (matkę bądź ojca do kontaktu fizycznego). Zachowania miały charakter odwetu na rodzicu. W obu przypadkach osoby pokrzywdzone spożywały alkohol wspólnie ze sprawcami. Podczas libacji alkoholowej dochodziło do kłótni. Zgwałcenie matki przez syna miało nieco inny charakter i przebieg. Sprawca to osoba z diagnozą uzależnienia od alkoholu, pod jego wpływem już wcześniej dochodziło do zachowań agresywnych wobec matki. Zgwałcenie poprzedzone było również kłótnią związaną z nadużywaniem alkoholu przez sprawcę. Z akt sprawy wynikało, że kobieta obawiała się o swoje życie i zdrowie. Pokój, w którym spała posiadał dodatkowe zamknięcia. We wszystkich przypadkach sprawcy kontakt seksualny z rodzicem lub przymuszenie do takiego kontaktu traktowali jako rodzaj odwetu i upokorzenia.

[... Male, aged 40, single, with primary education, living and running a household with his mother, alcohol dependent, intellect normal. Previously convicted of mugging, he was serving a sentence of absolute imprisonment for the act. The rape occurred after the man had left the correctional facility, upon returning home he consumed a significant amount of alcohol, was aggressive towards his mother, beat her and then raped her. The woman was taken to hospital as a result of numerous physical injuries. Only there, during a conversation with a doctor, did she confess that, in addition to the beating, she had experienced rape ...]

Grandfathers

The empirical material collected included two cases with perpetration by the grandfathers. The men had normal intellect, there was no sexual preference disorder in the form of paedophilia, and sexual activities with the child were substitutionary in nature. Both men showed deficits in their sense of masculinity and low self-esteem. The sexual abuse was of a multiple nature, the sexual behaviour towards the child was hidden under the pretext of play and family closeness. In both cases, the sexual behaviour was directed towards the offspring (girls) of the daughters. The children were aged 11 and 9 years.

Vocational education, ages 57 and 63, in relationships, with no alcohol dependency. The acts were disclosed by the mothers of the harmed girls. In both cases, the action of the perpetrators was in the nature of external stimulation of the genitals of the minors, the perpetrators did not aim at penetration. This type of behaviour can be categorised as other acts of a sexual nature.

Distant relatives

In the empirical material analysed, there were two cases where the perpetrators of sexual abuse were distant relatives. In both cases they were men. One case involved the rape of an adult male by a relative and was retaliatory in nature. The men had consumed alcohol together, there had been an argument over financial issues during the encounter, in addition to the beating there had been rape using dangerous objects, i.e. alcohol bottles.

The second case concerned the rape of a minor, despite the distant relationship the man maintained close contact with the family. During the absence of the victim minor's mother, it was he who looked after her. The rape took place at night, when the mother was at work. The man, being under the influence of alcohol, led the minor into sexual intercourse. The girl was 11 years old at the time of the act.

[... Mężczyzna w wieku 40 lat, kawaler, z wykształceniem podstawowym, zamieszkujący i prowadzący gospodarstwo domowe wspólnie z matką, uzależniony od alkoholu, intelekt w normie. Wcześniej karany za rozbój, za czyn odbywał karę bezwzględnego pozbawienia wolności. Do zgwałcenia doszło po opuszczeniu przez mężczyznę placówki penitencjarnej, po powrocie do domu spożył on znaczna ilość alkoholu, był agresywny wobec matki, dokonał jej pobicia a następnie zgwałcenia. Kobieta w wyniku licznych obrażeń fizycznych trafiła do szpitala. Dopiero tam podczas rozmowy z lekarzem wyznała, że poza pobiciem doświadczyła zgwałcenia ...]

Dziadkowie

W zgromadzonym materiale empirycznym znalazły się dwie sprawy ze sprawstwem ze strony dziadków. Mężczyźni intelekt mieli w normie, nie stwierdzono u nich zaburzeń preferencji seksualnych pod postacią pedofilii, działania seksualne z dzieckiem miały charakter zastępczy. Obaj mężczyźni wykazywali deficyty w sferze poczucia męskości oraz niski poziom samooceny. Nadużycie seksualne miało charakter wielokrotnie, zachowania seksualne względem dziecka ukryte były pod pretekstem zabawy i bliskości rodzinnej. W obu przypadkach zachowania seksualne skierowane były wobec potomstwa (dziewczynek) ze strony córek. Dzieci były w wieku 11 i 9 lat.

Wykształcenie zasadnicze zawodowe, wiek 57 i 63 lata, związkach, bez uzależnienia od alkoholu. Czyny zostały ujawnione przez matki pokrzywdzonych dziewczynek. W obu przypadkach działanie sprawców miało charakter zewnętrznych stymulacji narządów płciowych małoletnich, sprawcy nie dążyli do penetracji. Zachowania te można zaliczyć do innych czynności o charakterze seksualnym.

Pozostali krewni

W analizowanym materiale empirycznym znalazły się dwie sprawy, gdzie sprawcami nadużyć seksualnych byli dalsi krewni. W obu przypadkach byli to mężczyźni. Jedna sprawa dotyczyła zgwałcenia dorosłego mężczyzny przez spokrewnioną osobę i miała charakter działania odwetowego. Mężczyźni wspólnie spożywali alkohol, podczas spotkania doszło do kłótni o kwestie finansowe, poza pobiciem doszło do zgwałcenia z wykorzystaniem niebezpiecznych przedmiotów tj. butelki po alkoholu.

Druga sprawa dotyczyła zgwałcenia małoletniej, pomimo dalszego pokrewieństwa mężczyzna utrzymywał bliski kontakt z rodziną. Podczas nieobecności matki pokrzywdzonej małoletniej to on sprawował nad nią opiekę. Do zgwałcenia doszło w godzinach nocnych, gdy matka przebywała w pracy. Mężczyzna będąc pod wpływem alkoholu doprowadził małoletnią do obcowania płciowego. Dziewczynka w chwili czynu miała 11 lat.

Discussion and conclusions of the study

The literature on the subject indicates that family sexual abuse is one of the most shameful and frightening forms of violence – whether the victim is a child or an adult. People who were supposed to provide a sense of security, love, care are the source of traumatic experiences. It shatters trust in people, creates a sense of helplessness, vulnerability and abandonment (Sobolewska, 2002). This state of affairs is very often exacerbated by the social isolation of the victim on the part of the perpetrator, who thus enforces secrecy and ensures total control. Intra-familial rape is a highly damaging social phenomenon. It is also extremely difficult to capture. This difficulty extends not only to the problem of reporting the acts in question to law enforcement authorities, but also to attitudes towards acts of a sexual nature within the family.

Despite clear guidelines and interpretations of so-called marital rape, there is still a lack of clear social communication regarding the alleged duty of cohabitation in a marital relationship. According to pan-European victimization studies on GBV [17], women were twice as likely to be exposed to sexual violence from their partner than from a stranger. In addition to psycho-education about intimate relations in a relationship, setting boundaries, it seems important to relieve the victim of the burden of proving that he or she did not consent to sexual contact, e.g. in situations of alcohol or psychoactive drug use. In this context, it is important to note – also in partner rape – that one of the modus operandi of the perpetrators is to put the victim in a state of alcohol intoxication so that it is not possible or significantly difficult for her to object.

Furthermore, it is worth noting that the concept of marital rape is not the same as that of partner rape. In the perspective of dynamic social changes related to partnerships and relationships, including informal ones, same-sex unions or those which, despite the relationship, do not decide to cohabit, situations of sexual abuse may occur. It therefore seems legitimate to extend and differentiate this concept.

The picture of incestuous sexual abuse is somewhat different. Regardless of who the perpetrator of the abuse is (degree of kinship), the victims are accompanied by a strong sense of shame, pain and harm. On the basis of the material collected, it was possible to capture some trends in the behaviour of perpetrators of incestuous rape. First of all, it is noteworthy that, regardless of the type of abuse and kinship, perpetrators were characterised by a fairly low psychosocial status (low level of education, low professional status), addiction or alcohol abuse, personality disorders, problems with higher emotionality. In the results obtained concerning incestuous rapes, where the victims were minors, the result of Heitzman and team [18] confirms that the majority of acts against minors are substitutive in nature, the perpetrators do not display sexual preference disorders in the form of paedophilia. Interestingly, the

Omówienie i wnioski z badań

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę, że nadużycia seksualne w rodzinie stanowią jedną z najbardziej zawstydzających i przerażających form przemocy – zarówno jeśli osoba pokrzywdzoną jest dziecko jak i osoba dorosła. Osoby, które miały zapewnić poczucie bezpieczeństwa, miłości, troski stanowią źródło urazowych doświadczeń. Burzy to zaufanie do ludzi, powoduje poczucie bezradności, bezbronności i opuszczenia (Sobolewska, 2002). Stan ten bardzo często potęguje społeczna izolacja ofiary ze strony sprawcy, który w ten sposób wymusza zachowanie tajemnicy i zapewnia sobie całkowitą kontrolę. Zgwałcenie w rodzinie jest zjawiskiem wysoce szkodliwym społecznie. Jest ono również niezwykle trudne do uchwycenia. Trudność ta obejmuje nie tylko problem związany ze zgłaszalnością omawianych czynów organom ścigania, ale również podejścia do czynów o charakterze seksualnym w rodzinie.

Pomimo jasnych wytycznych i interpretacji tzw. zgwałcenia małżeńskiego, społecznie ciągle brak jest jasnego przekazu społecznego wobec tzw. obowiązku współżycia w relacji małżeńskiej. Według ogólnoeuropejskich badań wiktyimizacyjnych GBV [17] na przemoc seksualną kobiety narażone były dwukrotnie częściej ze strony swojego partnera niż osoby obcej. Wydaje się, że poza psychoedukacją dotyczącą relacji intymnych w związku, wyznaczaniem granic ważne jest odciążenie ofiary od udowadniania, że nie wyraziła ona zgody na kontakt seksualny np. w sytuacji spożycia alkoholu lub zażycia środków psychoaktywnych. W tym kontekście należy zwrócić uwagę – również w zgwałceniu partnerskim, – że jednym ze sposobów działania sprawców jest doprowadzenie do stanu upojenia alkoholowego ofiary, tak aby wyrażenie sprzeciwu nie było możliwe lub było znacząco utrudnione.

Ponadto warto zaznaczyć, że pojęcie zgwałcenia małżeńskiego nie jest tożsame z pojęciem zgwałcenia partnerskiego. W perspektywie dynamicznych zmian społecznych związanych z partnerstwem i związkami, również niesformalizowanymi, związkami osób tej samej płci czy takimi, które pomimo relacji nie decydują się na wspólne zamieszkanie może dochodzić do sytuacji nadużyć seksualnych. Zasadne wydaje się więc rozszerzanie i rozróżnianie tego pojęcia.

Nieco inaczej kształtuje się obraz nadużyć seksualnych o charakterze kazirodczym. Niezależnie od tego, kto jest sprawcą nadużycia (stopień pokrewieństwa) ofiarom towarzyszy wysokie poczucie wstydu, bólu i krzywdy. Na podstawie zgromadzonego materiału udało się uchwycić pewne tendencje w zachowaniu sprawców zgwałceń kazirodczych. Przede wszystkim warto zauważyć, że niezależnie od rodzaju nadużycia i pokrewieństwa sprawcy charakteryzowali się dosyć niskim statusem psychospołecznym (niski poziom edukacji, niski status zawodowy), uzależnieniem lub nadużywaniem alkoholu, zaburzeniami osobowości, problemami z uczuciowością wyższą.

vast majority of abuses (at least those disclosed) are directed by men towards the female line – daughters, granddaughters, nieces. A significant risk factor regardless of cases is alcohol abuse and personality disorders. Deficits in impulse and emotional control, deficits in understanding emotions and feelings, low levels of self-esteem and lack of established normal male role models. A risk factor that can be observed in some of the cases is the lowered intellect of the perpetrators and the associated impaired social functioning: lowered critical thinking, lack of internalised social norms, elevated levels of sexual drive and limitations in the areas of impulse control and gratification deferral.

Due to the nature of the material collected, it was not possible in all cases to establish or verify the hypothesis concerning previous experience of sexual abuse among perpetrators of incestuous rape. Such confirmation was obtained in only 5 cases, which constitutes 15% of the analysed cases. Undoubtedly, this is an area for further analysis and research.

In conclusion, it is worth noting that the problem of domestic sexual abuse is extremely broad. The presented results may indicate key elements of the abuse that can (and even should) be used in counteracting (preventing) such behaviour. It is worth noting, however, that the presented empirical material comes from criminal cases, where the acts were disclosed and the perpetrators were convicted. The profile of cases and perpetrators where the acts were not disclosed may be slightly different. The psychosocial status of the offender may be higher, the intellectual level and social functioning may be conducive to more sophisticated methods of operation that are more difficult to detect. Economic status may favour camouflaging such behaviour.

Date:

date of submission | data nadesłania: **04.10.2024**
acceptance date | data akceptacji: **11.11.2024**

Corresponding author:

dr Anna Więcek-Durańska
Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej
w Warszawie,
Instytut Psychologii, Zakład Psychologii Klinicznej
Człowieka Dorosłego
e-mail: a.wiecekduranska@gmail.com

ORCID:

Anna Więcek-Durańska – 0000-0001-5566-8313

W uzyskanych wynikach dotyczących zgwałceń kazirodczych, tam gdzie ofiarami były osoby małoletnie potwierdzenie znajduje wynik Heitzmana i zespołu [18], że większość czynów na szkodę małoletnich ma charakter zastępczy, sprawcy nie wykazują zaburzeń preferencji seksualnych pod postacią pedofilii. Co ciekawe zdecydowana większość nadużyć (przynajmniej tych ujawnionych) kierowana jest przez mężczyzn w kierunku linii kobiecej – córki, wnuczki, siostrzenice. Znaczący czynnik ryzyka niezależnie od spraw stanowi nadużywanie alkoholu oraz zaburzenia osobowości. Deficyty w zakresie kontroli impulsów i emocji, deficyty w zakresie rozumienia emocji i uczuć, niski poziom samooceny oraz brak utrwalonych prawidłowych wzorców męskich. Czynnikiem ryzyka, który można zaobserwować w części spraw jest obniżony intelekt sprawców oraz związane z tym zaburzone funkcjonowanie społeczne: obniżony krytycyzm, brak zinternalizowanych norm społecznych, podwyższony poziom popędu seksualnego i ograniczenia w sferze kontroli impulsów i odraczania gratyfikacji.

Ze względu na charakter zgromadzonego materiału nie we wszystkich sprawach udało się ustalić czy zweryfikować hipotezę dotyczącą wcześniejszych doświadczeń nadużyć seksualnych wśród sprawców zgwałceń kazirodczych. Takie potwierdzenie uzyskano zaledwie w odniesieniu do 5 spraw, co stanowi 15% z analizowanych przypadków. Niewątpliwie jest to obszar do dalszych analiz i badań.

Podsumowując warto zauważyć, że problem nadużyć seksualnych w rodzinie jest niezwykle szeroki. Prezentowane wyniki wskazywać mogą na kluczowe elementy nadużycia, które mogą być (a nawet powinny) wykorzystane w przeciwdziałaniu (profilaktyce) takim zachowaniom. Warto jednak zaznaczyć, że zaprezentowany materiał empiryczny pochodzi ze spraw karnych, gdzie czyny ujawniono a sprawców skazano. Nieco inaczej może wyglądać profil spraw i sprawców, gdzie czyny nie zostały ujawnione. Status psychospołeczny sprawcy może być wyższy, poziom intelektualny oraz funkcjonowanie społeczne może sprzyjać podejmowaniu bardziej wyrafinowanych metod działania, trudniejszych do wykrycia. Status ekonomiczny może sprzyjać kamuflowaniu takich zachowań.

References | Piśmiennictwo

1. Lis-Turlejska, M. (2005). Traumatyczne zdarzenia i ich skutki psychiczne. Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN
2. Pietkiewicz, I. J., & Tomalski, R. (2018). Zaburzenia związane z traumą–perspektywa teoretyczna. *Czasopismo Psychologiczne*, 24(2), 261–268
3. Litwińska-Rączka, K. (2017). Interpersonalna trauma jako „morderstwo duszy”. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 32(4), 420–427
4. Łysak, T. (2015). Trauma – od genealogii pojęcia do studiów nad traumą. *Antologia studiów nad traumą*, 5–30
5. Freyd, J. J. (2003). What is a betrayal trauma? What is betrayal trauma theory?
6. Więcek-Durańska, A., & Durański, M. (2014). Zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem (art. 197 § 4 kk)-analiza kryminologiczna. *Prawo w Działaniu. Sprawy karne* 19/2014
7. Główny Urząd Statystyczny <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/438,pojecie.html>
8. Krajewski, R., *Przestępstwo zgwałcenia w rodzinie*, W: *Rodzina i prawo*, red. Dagmara Jaroszevska-Choraś, Agnieszka Kilińska-Pękacz, Agnieszka Wedeł-Domaradzka. Bydgoszcz 2017, 271–276
9. Widacki, J., & Szuba-Boroń, A. (2019). Przestępstwo zgwałcenia w Polsce w latach 1999–2017. *Archives of Criminology*, (XLI/2), 253–285
10. Michalska-Warias, A. (2016). Zgwałcenie w małżeństwie. Studium prawnokarne i kryminologiczne. Wolters Kluwer
11. Więcek-Durańska, A. (2021). Kobiety jako sprawczynie zgwałceń ze szczególnym okrucieństwem. *Psychiatria Polska* 55(1): 53–70
12. Więcek-Durańska, A. (2022). Przestępczość seksualna duchownych wobec osób małoletnich–analiza przypadków. *Psychiatria Polska* 56(1): 137–152
13. Więcek-Durańska, A. (2023). *Opiniowanie sędowo-psychologiczne. Teoria i praktyka*. Wydawnictwo Naukowe PWN
14. Sajkowska, M. (2017). Wykorzystywanie seksualne dzieci. Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, 16(1), 232–251
15. Beisert, M., & Izdebska, A. (2012). Wykorzystywanie seksualne dzieci. Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka, 11(2), 48–66
16. Browne, A., & Finkelhor, D. (1986). Impact of child sexual abuse: a review of the research. *Psychological bulletin*, 99(1), 66
17. Więcek-Durańska, A. & Szuszman, K. (2024). Ogólnoeuropejskie wyniki badań przemocy wobec kobiet (GBV) [GUS w druku]
18. Heitzman, J., Lew-Starowicz, M., Pacholski, M., & Lew-Starowicz, Z. (2014). Children sexual abuse in Poland – study of 257 sexual offenders against minors. *Psychiatria Polska* 48(1), 105–120